

Kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků primární školy v Chorvatsku

Miluše Rašková, Michaela Bartošová

Abstrakt: Děti potřebují být adekvátně připraveni na pubertu, na všechny změny, vztahy a souvislosti. Děti mají získat potřebné znalosti už před jejím nástupem, v období, kdy jsou žáky primární školy. Znalosti představují souhrn nabytých poznatků získaných v procesu učení a vyjadřují informovanost žáků. Kognitivní úroveň znalostí reprezentuje rovinu poučení a vyjadřuje množství a kvalitu informací. Dospívání je široce vymezenou životní etapou, která je završena reprodukční schopností a dovršením tělesného růstu. V dospívání dochází k psychickým a sociálním změnám, které probíhají současně s biologickými změnami. Puberta je významným prvkem sexuální výchovy v celosvětové dimenzi. Námi realizovaný pedagogický výzkum zjišťoval, jakou úroveň znalostí o definování a významu puberty vykazují žáci primární školy v Chorvatsku a v kontextu dalších vybraných zemích (Česká republika, Švédsko, Čína, Španělsko). Ke zjištění dat jsme využili didaktický test znalostí. Obsah 9 testových úloh byl zaměřen na pojem puberta; na definování puberty; na věkové rozpětí průběhu puberty; na znalost změn tělesných znaků u chlapců a dívek; na znalost jiných změn, ke kterým v pubertě dochází, a na význam puberty v životě člověka. Pro zjištění statisticky významných rozdílů v odpovědích žáků v jednotlivých zemích byl použit neparametrický Kruskalův-Wallisův test. Výsledky poukázaly na fakt, že prepubescenti nemají vybudovány správné znalosti a nepojímají vztahy a souvislosti s problematikou puberty komplexně. Neúplné znalosti dokladují, že prepubescenti nespátřují význam puberty v komplexním pojetí, ale pouze částečně, a to v podobách různých kombinací v oblasti biologické, psychologické nebo sociální.

Klíčová slova: prepuberty, puberty, pupils, knowlegde, testing, results.

Úvod do výzkumné problematiky

Puberta je významným prvkem sexuální výchovy v mezinárodním měřítku a tvoří důležitou součást komplexní výchovy dítěte. Řada nejen evropských států je akreditovaným členem Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (International Planned Parenthood Federation ve zkratce IPPF), která vytyčuje kontext lidských práv a uskutečňuje svůj mandát v oblasti sexuálního a reprodukčního zdraví. IPPF vymezuje sexuální práva, angažuje se za právo na svobodu a osobní bezpečnost, zahrnuje požadavek podnikat ve spolupráci s ostatními akce, které podporují, aby tato práva v jednotlivých zemích byla uznána a realizována. Také Světová zdravotnická organizace (WHO) vytvořila v roce 2010 dokument (Standards for Sexuality Education in Europe, 2010), který má za cíl přispět k zavedení komplexní sexuální výchovy od narození. Předkládá přístup založený na chápání sexuality jako oblasti lidského potenciálu, pomáhá dětem a mladým lidem rozvíjet základní schopnosti, které jim umožní svobodně se rozhodnout o své sexualitě a svých vztazích v různých vývojových stupních. Současně podporuje žít svůj sexuální život naplňujícím a zodpovědným způsobem, buduje schopnosti ochrany před možnými riziky.

Puberta není nic neobvyklého, ale je to normální projev lidského vývoje. Jedná se o životní fázi řady změn, které neovlivní jen jedince samotného, ale celé jeho okolí. Pubescent má velmi těžkou roli, neboť se mění jeho tělo, psychika, vnímání okolí, ale i sebe sama. S tím vším, ale i mnohými dalšími změnami se každý člověk musí nějak vyrovnat. Není tedy překvapující, že toto období je pro mnohé velmi bouřlivé a konfliktní. Protože každý člověk je originál, má své vlastní vzorce chování a jednání. Díky tomu se také puberta u každého z nás projevuje jinými příznaky, v jinou dobu. Je tedy velmi obtížné najít nějaké obecně platné závěry.

Co však platí jednoznačně je to, že všechny děti potřebují být včas adekvátně připraveny zejména na životní etapu puberty, a to na všechny změny, vztahy a souvislosti, které s touto etapou souvisejí.

Být připraven či připravena na pubertu včas znamená, že děti mají získat potřebné znalosti o ní už před jejím nástupem. Tedy v období prepuberty, kdy jsou žáky primární školy (tj. 1. stupně základní školy).

Naše výzkumné téma bylo realizováno v rámci řešení Studentské grantové soutěže na Univerzitě Palackého v Olomouci (IGA_PdF_2020_023; Kognitivní a informativní úroveň znalostí o pubertě u žáků primární školy v Chorvatsku; hlavní řešitelka doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.). Klíčovými pojmy našeho longitudiálního pedagogického výzkumu jsou znalosti o pubertě u žáků primární školy ve vybraných zemích. Jakou úroveň znalostí o pubertě vykazují žáci primární školy v Chorvatsku? Tato otázka byla základním předmětem zkoumání projektu, který kontinuálně navazuje na naše již realizované výzkumné projekty v České republice, Číně, Španělsku a ve Švédsku v letech 2015 - 2019. V rámci projektu v roce 2020 byla spolupráce v Chorvatsku realizována prostřednictvím participace University of Zadar (Department for Teachers and Preschool Teachers Education; prof. dr. sc. Robert Bacalja).

1 Teoretický základ výzkumu

V životě každého člověka je puberta důležitou součástí jeho vývojové etapy. V pubertě signály požadovaných hormonálních změn odcházejí z mozku do pohlavních orgánů, které stimulují produkci růstu, funkce a dalších změn v mozku a orgánech. V součinnosti s hormonálním procesem fyzických změn u obou pohlaví, kdy dozrávají pohlavní orgány a začínají produkovat pohlavní hormony (spermie nebo vajíčka), dochází ke změnám tělesné struktury. U obou pohlaví je v období puberty růst zpomalován až úplně zastaven, dále dochází ke změnám v tělesné struktuře k vytváření sekundárních pohlavních znaků, ke kterým u obou pohlaví patří růst ochlupení v podpaží, kožní změny související zejména vznikem akné. U chlapců se dále jedná o zaoblování těla a růst svalů, růst ochlupení na šourku, počátek růstu vousů a mutace (změna hlasu). U dívek se dále jedná o růst ochlupení

ve stydké oblasti, u chlapců u dívek zaoblování těla do ženských tvarů a růst prsou.

V období puberty nedochází pouze ke změnám fyzickým, ale výrazně se mění také psychika, a to s uvědoměním si vlastní osobnosti. Puberta je obdobím fáze hledání i vytváření si vlastní identity. Projevem psychologických změn v pubertě je odmítnutí podřízené role, čím se mění sociální role jedince a projevuje se jako výpady proti autoritám, včetně rodičů a učitelů. Mění se vztah ke škole i k učiteli, kdy už učitel není pojímán jako formálně daná autorita, ale jen v případě, kdy něčím imponuje. Obecně platí, že dospívající chtějí spolurozhodovat o věcech, které se jich týkají, začínají kriticky hodnotit rodiče a dospělé. Na významu dospívajícího nabývá trávení volného času. Touží trávit čas mezi vrstevníky. Dále dochází k formování citových vztahů i oblasti lásky a zamilovanosti. Pro někoho se může stát puberta impulzem k tvorbě uměleckých projevů, k četbě složitějších literárních děl, k zájmu o atraktivní sporty, k zájmu o tajemno, romantiku, přírodu a jiné aktivity. Pubescenti v pubertě bývají emočně labilnější. Mění se i jejich sebehodnocení, bývají vztahovační a celkově zranitelnější. Podle psychologů je emoční nevyrovnanost primárně důsledkem hormonálních změn a sekundárně k nevyrovnanosti mohou přispívat též změny v oblasti psychiky a mezilidských vztahů. V pubertě se mění i způsob myšlení. Jedinci v pubertě začínají uvažovat hypoteticky (tj. na úrovni formálních logických operací) a tato změna se projeví v celkovém přístupu nejen ke světu, ale i k sobě samému.

Sexuální výchova včetně problematiky puberty se dotýká široké oblasti lidského života a je určena pro současný i budoucí život. Žáci by si už měli uvědomovat odpovědnost za své chování, měli by dokázat rozpoznávat nebezpečí, které je ohrožuje, měli by si osvojovat způsoby bezpečného chování v různých situacích. Vedle základních poznatků o pubertě a dalších poznatcích například o jednotlivých částech lidského těla včetně reprodukčních orgánů, o anatomicko-fyziologických a psychosociálních aspektech lidské sexuality atd. si žáci musí vytvářet etické postoje k sexualitě a dokázat se vyvarovat

rizikovým formám sexuálního chování. Většina informací je vždy všeobecné povahy (např. puberta, tělesný vzhled, vývoj člověka, rozmnožovací orgány, asertivní chování apod.) a tvoří neoddelitelnou součást všeobecných znalostí. Z pedagogického hlediska přispívají znalosti z oblasti sexuální výchovy k celistvosti rozvoje osobnosti. Znalosti jako ekvivalent vědomostí představují souhrn nabytých poznatků získaných v procesu učení a vyjadřují určitou informovanost žáků.

Každá výchova čili také sexuální výchova včetně problematiky puberty probíhá na třech úrovních (RÁŠKOVÁ, 2008 aj.). Kognitivní a informativní úroveň představuje rovinu poučení (tj. rozumovou linii v podobě nejzákladnějších informací, znalostí, dovedností a návyků). Emocionální a vztahová úroveň vyjadřuje rovinu vzoru (tj. linii sociální v podobě vztahů, zkušeností, vzorů, sociálního učení prostřednictvím napodobování). Úroveň dovedností, návyků a chování představuje rovinu vztahu (tj. linii citových vztahů v podobě kvalitního citového zázemí a vztahů mezi lidmi). Jednotlivé roviny se vzájemně propojují, nemohou existovat izolovaně, ani nelze žádnou vynechat. Citové vztahy dítěte tvoří základnu, na kterou navazují jeho vzory chování a pak jsou tyto modely chování pilířem pro získávání sexuálního poučení. Na utváření všech rovin se spolupodílí řada komponentů, rodina, škola, vnější okolí čili svět kolem dítěte atd.

2 Výzkum a jeho výsledky

Systém osvojených znalostí a dovedností je součástí vzdělání a vztahuje se k celistvé osobnosti člověka. Vzdělaný člověk by měl vyjadřovat kvalitu osobnosti odpovídající kultuře dané epochy. Vzdělaný člověk by měl chápat vztahy mezi poznatky, získané dovednosti používat dle svých znalostí a dále se vzdělávat. Nelze opomenout, že vzdělání zahrnuje i osvojení hodnot, tvorbu postoje ke světu, společnosti i sobě samému. Postoje se odrážejí ve schopnosti kritického uvažování a v názorech a jednání v praktickém životě.

Premisy našeho longitudiálního zkoumání vycházely ze záměru ověřit systém znalostí o pubertě u žáků primární školy. Výsledky, které přinesly výpovědi o stavu úrovně znalostí chlapců a dívek o pubertě ve vybraných zemích (otázky Q1 - Q9), byly průběžně publikovány (např. Rašková, Otavová, 2019; Rašková, Provázková Stolinská, 2015, 2017, 2018; Rašková, Provázková Stolinská, Vavrdová, 2015; Rašková, Vavrdová 2019 etc.). Tabulka 1 zobrazuje složení celkového výzkumného vzorku z vybraných zemí.

Tabulka 1. Složení výzkumného vzorku

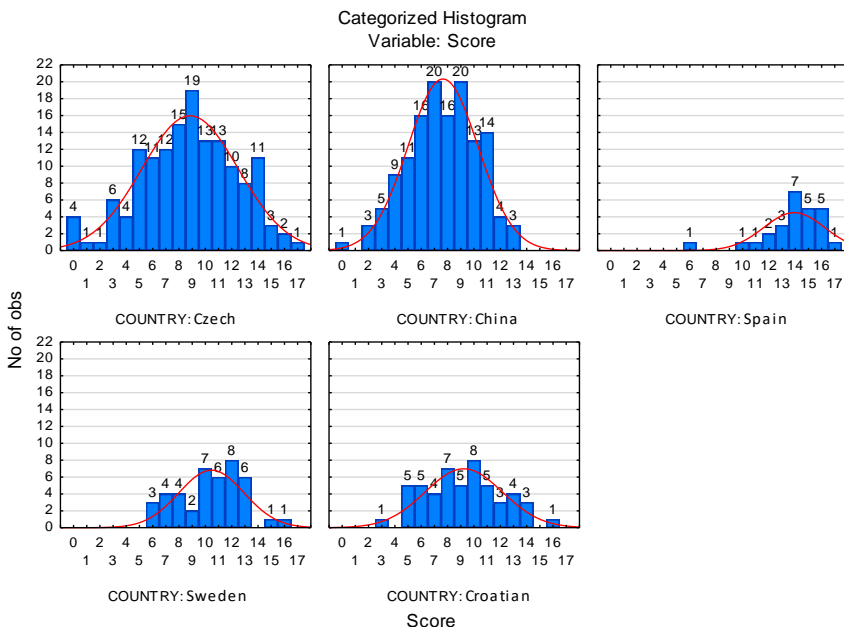
Summary Frequency Table (DATA_2020)				
Marked cells have counts > 10				
(Marginal summaries are not marked)				
COUNTRY	SEX boy	SEX girl	Missing Data	Row Totals
Czech	71	71	4	146
China	69	66	0	135
Spain	12	14	0	26
Sweden	20	22	0	42
Croatian	24	27	0	51
Missing	0	0	0	0
All Grps	196	200	4	400

Odpovědi žáků na žádnou položenou otázku neměly normální rozdělení, proto jsme nemohli na porovnání skupin žáků (Česká republika x Čína x Španělsko x Švédsko x Chorvatsko) použít klasickou analýzu rozptylu, ale bylo potřeba použít neparametrický Kruskal-Wallisův test.

Tabulka 2. Kruskal-Wallis test (All Groups)

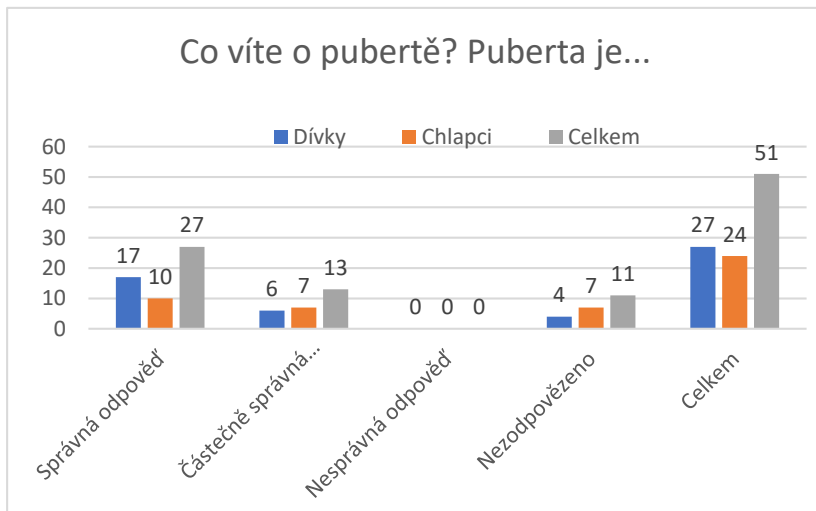
All Groups Multiple Comparisons p values (2-tailed); Score (DATA_2020) Independent (grouping) variable: COUNTRY Kruskal-Wallis test: $H(4, N=400) = 76,76788$ $p = ,0000$					
Depend.: Score	Czech R:197,66	China R:154,63	Spain R:353,46	Sweden R:254,45	Croatian R:207,62
Czech		0,018260	0,000000	0,050282	1,000000
China	0,018260		0,000000	0,000010	0,052994
Spain	0,000000	0,000000		0,005996	0,000002
Sweden	0,050282	0,000010	0,005996		0,518801
Croatian	1,000000	0,052994	0,000002	0,518801	

V grafu A uvádíme přehled výsledků prostřednictvím histogramu, který přehledně uvádí kategorizované skóre proměnných s přihlédnutím k jednotlivým zemím.

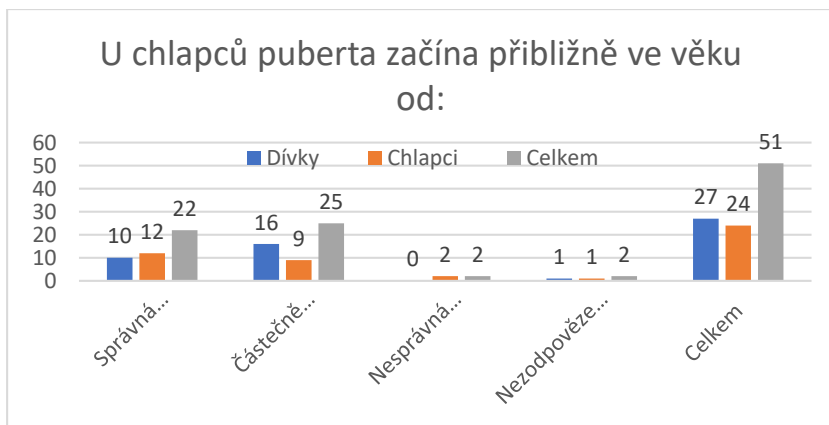
Graf A. Histogram – kategorizované skóre proměnných

Ke zjištění dat z Chorvatska jsme využili didaktický test znalostí (viz Příloha 1). Testovali jsme žáky a žákyňe primární školy v průměrném věku 12 let (72,5 %), celkem 51 respondentů (24 chlapců a 27 dívek). Výsledky jsme získali na základě on-line testování žáků primární školy v chorvatském Zadaru. Úroveň znalostí o pubertě ověřovalo celkem 9 testových úloh. Obsah testových úloh byl zaměřen na definování puberty (Q1); na věkové rozpětí průběhu puberty u obou pohlaví (Q2 – Q5); na znalost změn tělesných znaků u chlapců a dívek (Q6 – Q7); na znalost jiných změn, ke kterým v pubertě dochází u obou pohlaví (Q8), a na význam puberty v životě člověka (Q9). Jednotlivé odpovědi žáků v testu byly číselně kódovány, a to zcela správná odpověď číslicí 2, částečně správná odpověď číslicí 1 a nesprávná odpověď číslicí 0.

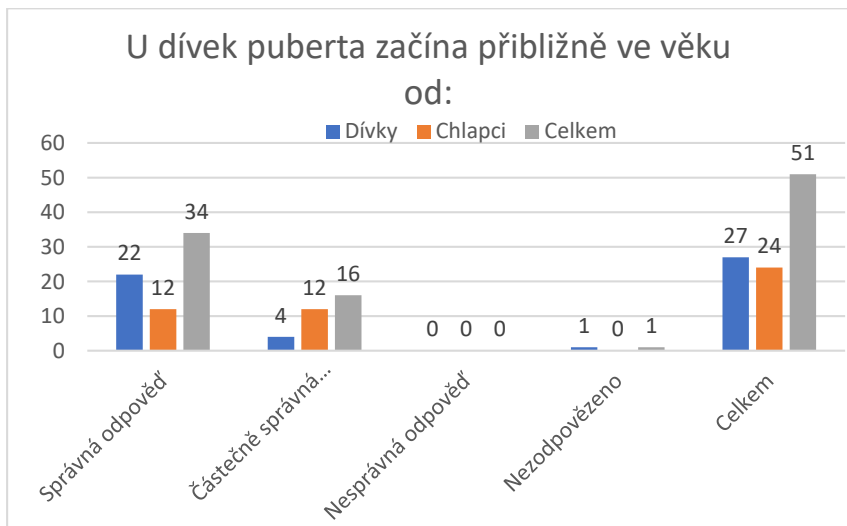

Graf 1. Odpovědi žáků (Q1 – Chorvatsko)

I když v Chorvatsku nebyla v posledních letech sexuální výchova tak progresivní a doposud je ovlivňována katolickou církví, výsledky testování o definování puberty (Q1) přinesly optimistickou zprávu o vytvořených znalostech chorvatských žáků. Nejvyšší procento odpovědí respondentů vykazalo sice správnost odpovědi, ale je zřejmé, že podle výše procenta odpovědí částečně správných nebo nezodpovězených odpovědí je nutné zaměřit edukační pozornost na posílení tvorby znalostí v oblasti definování puberty.

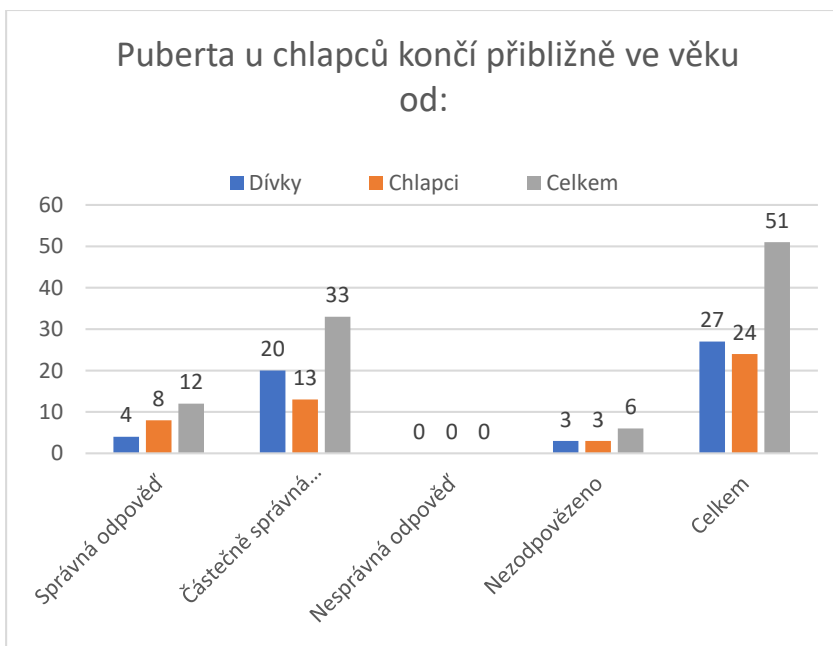

Graf 2. Odpovědi žáků (Q2 – Chorvatsko)

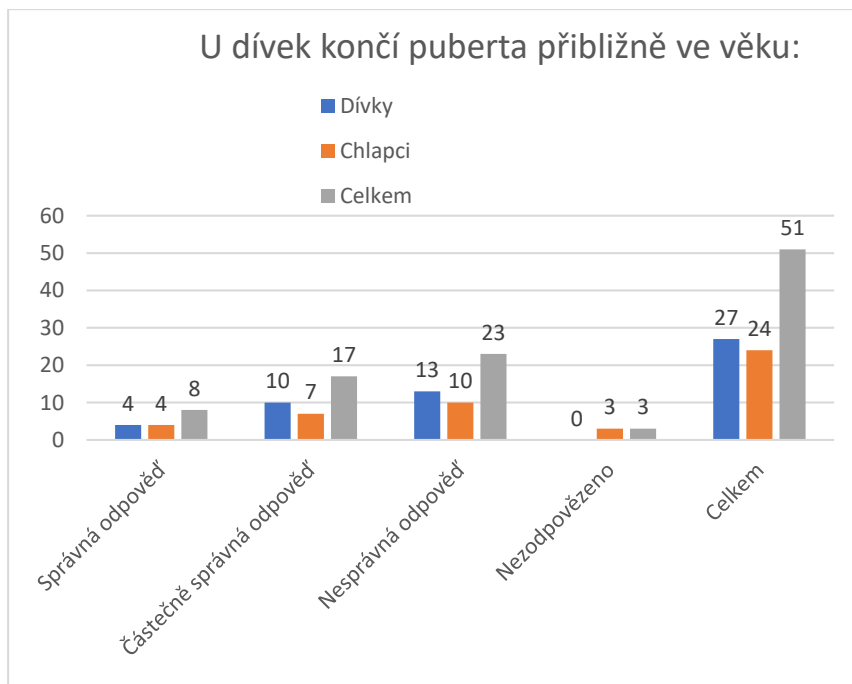

Graf 3. Odpovědi žáků (Q3 – Chorvatsko)

Správné nebo částečně správné odpovědi respondenti uvedli ve znalostech o začátku puberty u chlapců i dívek (Q2 – Q3). V problematice začátku puberty u obou pohlaví se chorvatští respondenti zcela správně nebo částečně správně orientují, a to obdobně v porovnání s ostatními zkoumanými zeměmi.

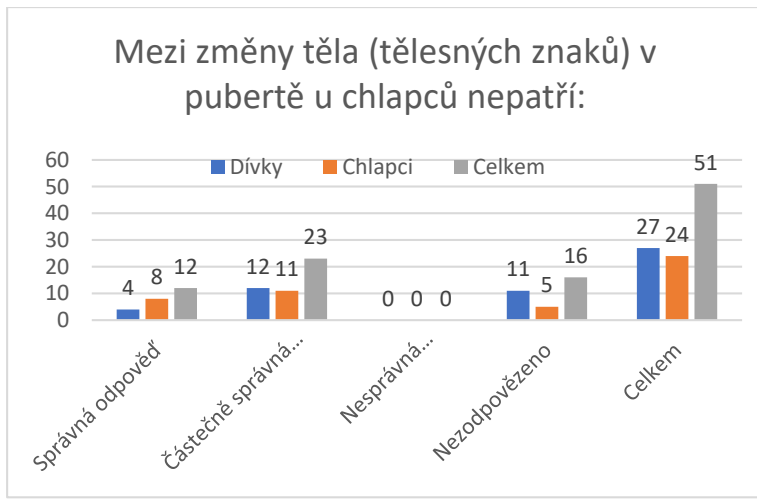

Graf 4. Odpovědi žáků (Q4 – Chorvatsko)

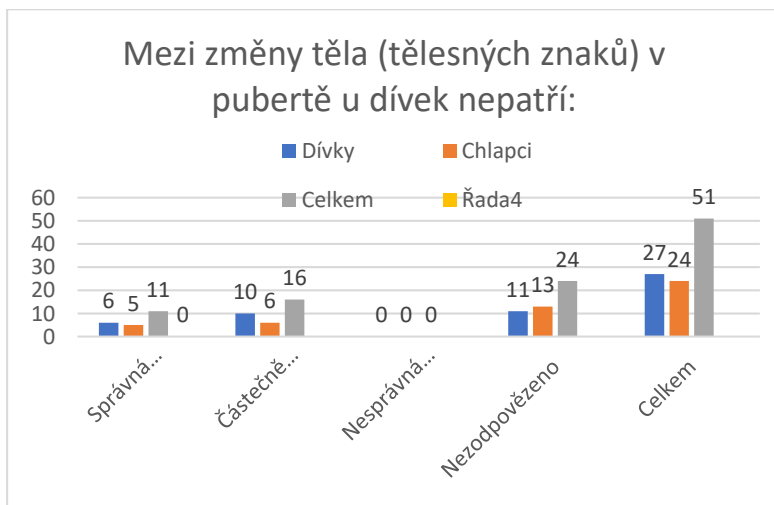

Graf 5. Odpovědi žáků (Q5 – Chorvatsko)

Ve znalostech o ukončení puberty u chlapců chorvatští respondenti vykazují také vyšší procento neznalostí jako respondenti z jiných zemí. Podle zastoupení částečně správných odpovědí (případně nesprávných odpovědí) u respondentů vyplývá fakt, že potřeba znalostí žáků o ukončení puberty (Q4 – Q5) u obou pohlaví zpřesňovat a zdůvodňovat.

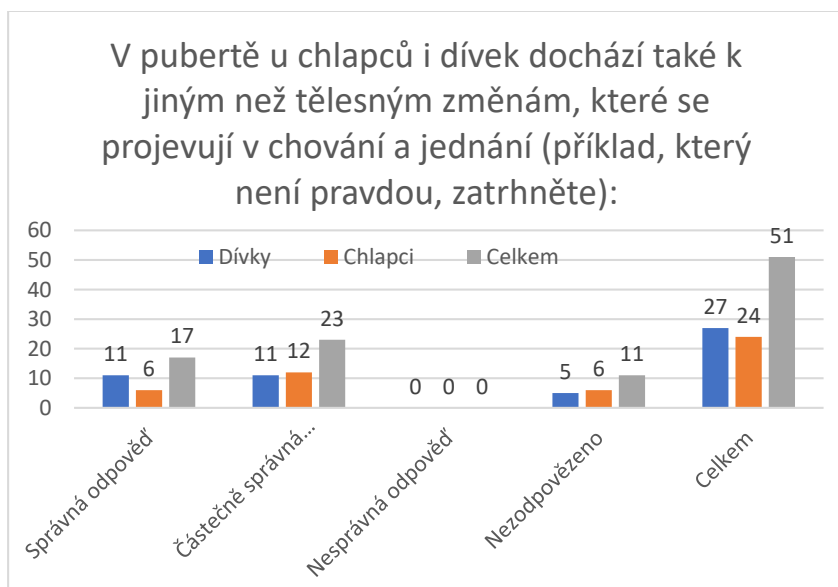

Graf 6. Odpovědi žáků (Q6 – Chorvatsko)

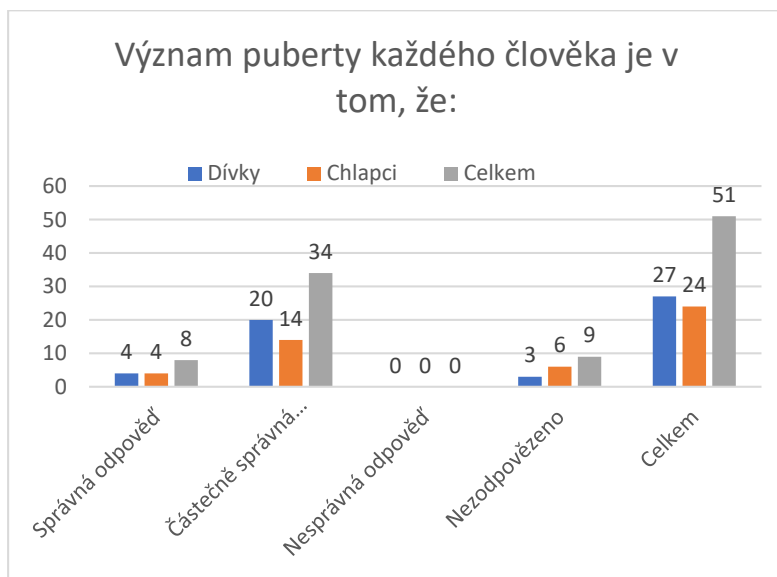
Graf 7. Odpovědi žáků (Q7 – Chorvatsko)

Výsledky znalostí o změnách v dospívání (Q6 - Q7) podle nejčtenějších odpovědí (tj. částečně správné odpovědi) chorvatských respondentů korespondují s výsledky švédských, českých a čínských respondentů. Dokladují nejzákladnější orientaci v oblasti tělesných změn v období puberty u obou pohlaví. Respondenti uvedli ve výčtu odpovědí jen různé neúplné kombinace změn, což znamená, že nedisponují zcela správnými znalostmi v komplexním pojetí. Španělští respondenti prokázali v nejčtenějších odpovědích správné znalosti o dané problematice.

Graf 8. Odpovědi žáků (Q8 – Chorvatsko)

Z odpovědí chorvatských respondentů je patrné, že si uvědomují i výskyt jiných změn než jen biologických. Nejčtenější odpovědi respondentů vyjadřují jen částečně správnou úroveň této znalosti. Respondenti uvedli ve výčtu odpovědí jen různé neúplné kombinace jiných změn. Čeští respondenti prokázali v této otázce nejvyšší míru neznalosti.

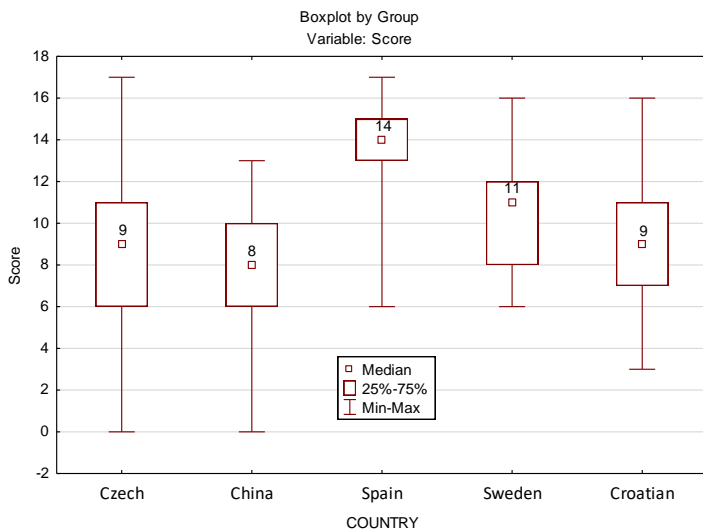
Graf 9. Odpovědi žáků (Q9 – Chorvatsko)

Neúplné znalosti o významu puberty u našich respondentů z České republiky, Číny, Španělska a Švédska doložily, že respondenti nespatrijí její význam v komplexním pojetí, ale pouze částečně, a to v podobách různých kombinací v oblasti biologické, psychologické nebo sociální. Tato skutečnost se nepotvrdila v odpovědích chorvatských respondentů. Chorvatští respondenti vykazovali vyšší úroveň znalostí o významu puberty než respondenti z jiných zemí.

3 Shrnutí výsledků výzkumu a jeho závěry

V Chorvatsku se institucionální sexuální výchova potýká s různými problémy jako je to obdobně v některých jiných zemích v Evropě. Od roku 1995 se při výuce sexuální výchovy v Chorvatsku využíval program, který vyvinula Dr. Hannah Klaus. Obsah a pojetí výuky podle tohoto programu bylo kritizováno. Programu bylo vytýkáno, že se zaměřuje pouze na sexuální výchovu založenou „na cudnosti“. Většina materiálů používaných v chorvatských školách (do roku 2012) na toto téma bylo kritizováno jako „nevhodné“ a „nemající místo v sexuální a reprodukční sexuální výchově“. V roce 2012 bylo do škol zavedeno nové kurikulum, které nahradilo kurikulum, ve kterém se tematické o lidské reprodukci učily pouze dospívající dívky, nyní zahrnuje také dospívající chlapce. V současnosti má církev v Chorvatsku stále silný vliv na to, jak se koncipuje výuka sexuální výchovy na institucionální úrovni.

Pro celkový přehled výsledků z testování v jednotlivých zemích uvádíme srovnání mediánu celkového dosaženého bodového skóre žáků v testu podle zemí.

Graf B. Srovnání mediánu celkového dosaženého bodového skóre žáků v testu podle zemí

Celkově se bodové skóre žáků v testu (z otázek Q1-Q9) v jednotlivých zemích statisticky významně liší ($p < 0,0001$). Významně odlišné je také srovnání celkového bodového skóre odpovědí žáků na otázky mezi všemi zeměmi.

Otestováním znalostí žáků primární školy v Chorvatsku (viz Příloha 2) a z dalších vybraných zemí se ukázalo, že naši respondenti mají neúplné znalosti o změnách v pubertě. Zjistili jsme, že znalosti našich respondentů zcela neabsentují, ale jejich neúplné znalosti dokladují, že nechápu pubertu komplexně. Ukázalo se, že respondenti nespojují dovršení reprodukční schopnosti, tedy plné pohlavní zralosti a dovršení tělesného růstu, kontinuálně se změnami psychickými a sociálními. Na rozdíl od nejčtenějších odpovědí respondentů k problematice začátku puberty u obou pohlaví, ze kterých vyplynulo, že se v této problematice orientují, nelze zkonstatovat správnou

informovanost žáků o věkovém rozpětí ukončení puberty u obou pohlaví. V této oblasti převládají částečně správné nebo zcela nesprávné odpovědi respondentů.

V oblasti tělesných změn v období puberty u obou pohlaví respondenti uvedli ve svých odpovědích jen různé neúplné kombinace změn. I když si respondenti uvědomují i výskyt jiných změn než jen biologických, ve výčtu svých odpovědí uvedli opět jen různé neúplné kombinace.

Vzdělanost člověka by měla být podpořena znalostně tedy též v oblasti problematiky o pubertě. Jedině úplné znalosti o pubertě mohou z pedagogického hlediska přispět k celistvosti rozvoje osobnosti. Úplné znalosti umožňují, aby děti chápaly pubertu komplexně v souvislostech všech změn v oblasti biologické, psychologické a sociální i se zřetelem ke specifčnosti obou pohlaví. Zejména pro pedagogy vyplývají z těchto zjištění závěry o nutnosti zaměřit se ve své práci na posílení vytváření komplexních znalostí o pubertě.

Závěr

V 21. století patří sexuální výchova mezi nepostradatelné integrální součásti edukačního procesu žáků základní školy, má interdisciplinární charakter a je koncipovaná jako součást rozvoje pozitivního lidského citění a mezilidských vztahů v rámci záměrné, cílevědomé činnosti učitele a žáka. Sexuální výchova včetně problematiky puberty je v obecné rovině často napadána částí rodičovské i jiné veřejnosti se zdůvodněním, že je zejména ve škole zbytečná a neúčinná. Garance sexuální výchovy ve škole mimo jiné vyplývá z požadavku odbornosti (Rašková, 2008; Štěrbová, Rašková, 2016; 2019) a to vzhledem ke specifickým pedagogicko-psychologickým zvláštnostem žáků a nutnosti respektování humanizačních kritérií a etických zásad. V rámci všeobecného vzdělání člověka ve vztahu k pojmání a pochopení významu puberty je nutné, aby žáci získali potřebné znalosti o pubertě už před jejím

nástupem. Pro samotné vzdělávání je v didaktických souvislostech důležitý důraz na jednotu osvojování znalostí a komplexní rozvoj osobnosti, na nové dimenze obsahu vzdělávání, na učení s využitím sociálních zkušeností žáků, které vede k praktickému využití získaných znalostí.

Komplexní sexuální výchova včetně problematiky o pubertě má mít těžiště v rodině, nelze však zaručit, že v ní žák bude získávat (pokud nebude tabuizována) subjektivně i společensky žádoucí znalosti, postoje a chování z nejšířší oblasti sexuálního chování. Děti se také setkávají se sexuální tematikou z jiné sféry svého života např. prostřednictvím médií zejména televize, rádia, internetu, ale i plošných reklam, knih a časopisů. Tyto zdroje mohou poskytnout dítěti nejen množství nejrůznějších obrazových a textových informací, ale i motivy k napodobování hrdinů. Není třeba připomínat, jakou roli by v těchto případech měli hrát nejen rodiče, ale všichni, kteří se spolupodílejí na výchově dítěte.

Profesní připravenost učitelů v otázkách lidské sexuality je velmi obtížná, a to nejen při tvorbě znalostí, ale zejména také při komunikaci o problémech lidské sexuality (např. Štěrbová, Rašková 2014; 2016; 2019). Profesní připravenost učitelů z hlediska odborné připravenosti v oblasti znalostí a didaktické se dá řešit vzděláváním učitelů v různých fázích profesních etap, tj. od fáze přípravy na vysoké škole až do fáze pedagogického mistrovství. Složitější je oblast osobnostních předpokladů, které také tvoří součást profesní připravenosti učitele. Tato složka profesní připravenosti se „naučit“ nedá, ta je výsledkem výchovy od narození a formuje se v průběhu celého života.

Jedině úplné znalosti o pubertě mohou z pedagogického hlediska přispět k celistvosti rozvoje osobnosti. Úplné znalosti umožňují, aby děti chápaly pubertu komplexně v souvislostech všech změn v oblasti biologické, psychologické a sociální i se zřetelem ke specifčnosti obou pohlaví. Výsledky testování znalostí o pubertě u žáků primární školy v Chorvatsku rozšířily a potvrdily poznatky, které jsme získali od respondentů z vybraných uvedených zemí.

Literatura a zdroje

- International Planned Parenthood Federation. b. (n.d.) Comprehensive sexuality education. Dostupné z: <http://www.ippf.org/our-work/what-we-do/adolescents/education>.
- RAŠKOVÁ, M. (2008). Přípravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole. Olomouc: VUP.
- RAŠKOVÁ, M., PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, D. (2015). Cognitive and informative level of knowledge about puberty of Czech elementary school students. Bulgaria: SGEM.
- RAŠKOVÁ, M. and PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, D. (2015). *Puberty as the concept of pedagogical theory and practice*. Vienna: IAC-TLEI.
- RAŠKOVÁ, M. and Provázková Stolinská D. (2017). Teacher-Student Communication about Puberty in Elementary School. *Ireland International Conference on Education*. Dublin: IICE.
- RSŠKOVÁ, M. and Provázková Stolinská D. and Vavrdová A. (2015). *Educational premises of puberty at primary school*. Olomouc: ICLEL.
- RAŠKOVÁ, M. and PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, D. (2018). *Knowledge about Puberty among Primary School Children in the Czech Republic. 11th annual International Conference of Education, Research and Innovation, Seville*.
- RAŠKOVÁ, M. and PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, D. (2018). *Cognitive and informative level of knowledge about puberty among primary school pupils in the Czech Republic, China and Spain*. The International conference on Education and Educational Psychology. Athens,
- RAŠKOVÁ, M. and PROVÁZKOVÁ STOLINSKÁ, D. (2018). Cognitive and Informative Level of Knowledge about Puberty among Primary School Pupils in the Czech Republic and in China," *Educating for change – The european conference on education*. Brighton.
- RAŠKOVÁ, M. and OTAVOVÁ, M. (2019). Cognitive and Informative Level of Knowledge about Puberty in Primary School Pupils in Sweden. *The European Conference on Education 2019. Official Conference Proceedings*. Brighton: The International Academic Forum (IAFOR).
- RAŠKOVÁ, M. and VAVRDOVÁ, A. (2019). Comparison of puberty knowledge in primary school pupils in the Czech republic, China, Spain and Sweden. *EDULEARN19 Proceedings*, Madrid: International Association of Technology, Education and Development (IATED), pp. 2695-2701.

- ŠTĚRBOVÁ, D. and RAŠKOVÁ, M. (2014). *The Specifics of Communication in Relation to Sexuality I: Helping Professions in Relation to Sexuality, Including Persons with Intellectual Disabilities*. Olomouc: Palacký University.
- ŠTĚRBOVÁ, D. and RAŠKOVÁ, M., et al. (2016). *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě II. Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě včetně osob s mentálním postižením – z empirického výzkumu: Univerzita Palackého*.
- ŠTĚRBOVÁ, D. and RAŠKOVÁ, M., et al. (2019). *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě III. Pomáhající profese ve vztahu k sexualitě včetně osob s mentálním postižením – připravenost do praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- WHO Regional Office for Europe and BZgA. (2010). *Standards for Sexuality Education in Europe*. Dostupné z: <<http://www.bzga-whocc.de/?uid=20c71afcb419f260c6afd10b684768f5&id=home>>.

Příloha 1

Test v originále v chorvatském jazyku

O PUBERTETU

Draga djeco, molim Vas popunite pitanja o pubertetu. Nemojte se potpisivati.

Označite samo jedan odgovor na pojedinom pitanju.

Ja sam:

- a) dječak b) djevojčica

Ja imam (upišite): godina.

ŠTO ZNATE O PUBERTETU?

1. PUBERTET JE:

- a) period adolescencije u kojem genitalije sazrijevaju i počinju proizvoditi spolne hormone; događaju se promjene u našem tijelu i mentalne promjene.
- b) Razdoblje kada smo svjesni promjena u našem tijelu i naša mišljenja i ponašanje se mijenjaju.
- c) Razdoblje adolescencije, u kojem se tijelo mijenja kod dečki i djevojaka i počinje stvaranje spolnih hormona.
- d) Period kada smo bolesni, imamo razne prištiće, ljutimo se u školi i kod kuće, ne želimo ništa raditi itd.
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

2. Kod dečki pubertet počínje otprilike u dobi od:

- a) 10–11 godina
- b) 12–13 godina
- c) 13–15 godina
- d) 15–18 godina
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

3. Kod djevojaka pubertet počínje otprilike u dobi od:

- a) 11–12 godina
- b) 12–14 godina
- c) 14–15 godina
- d) 15–18 godina
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

4. Pubertet kod dečki završava otprilike u dobi od:

- a) 11–12 godina
- b) 12–13 godina
- c) 14–16 godina
- d) 16–18 godina
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

5. Kod djevojaka pubertet završava otprilike u dobi od:

- a) 11–12 godina
- b) 13–14 godina
- c) 14–16 godina
- d) 17–18 godina
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

6. Promjene na tijelu (njegovim fizičkim karakteristikama) u adolescenciji kod dečki ne uključuju:

- a) Rast kose, rast mišića i promjenu glasa
- b) Rast mišića i glasovne promjene, kožne osipe i akne
- c) Dlake ispod pazuha, rast mišića i promjenu glasa

- d) Promjenu glasa, rast mišića, osip na koži i akne
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

7. Promjene na tijelu (njegovim fizičkim karakteristikama) u adolescenciji kod djevojaka ne uključuju:

- a) Dobivanje oblina i rast grudi
- b) Promjenu glasa, rast mišića, osip na koži i akne
- c) Dlake ispod pazuha, dobivanje oblina
- d) Rast dojki, osip na koži i akne
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

8. U adolescenciji dečki i djevojke imaju iskustva s promjenama koje se očituju u ponašanju - primjerice, ponašanju (označite primjer koji nije istinit):

- a) Događaju se značajna neslaganja s roditeljima, učiteljima, odgajateljima, trenerima i sličnim kad nam se nešto ne sviđa, s čime se ne slažemo itd. ; želite odlučiti o stvarima koje vas se tiču
- b) Doživljavaju i uspostavljaju se prvi emocionalni odnosi (ljubavi)
- c) Provodite slobodno vrijeme sa svojim prijateljima
- d) Branite se protiv drugih psovanjem, prebijanjem, udaranjem, tužakanjem itd.
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti.

9. Značaj puberteta za svaku osobu je u tome što:

- a) Značajno ćemo rasti u visini, kritički ćemo promatrati odrasle osobe, u slobodno vrijeme tražit ćemo prijatelje, sastavit ćemo pjesme, pisati o ljubavi itd.
- b) Naša će se tijela mijenjati ovisno o tome jesmo li dečki ili djevojke, znat ćemo se ponašati, zanimati će nas nove stvari.

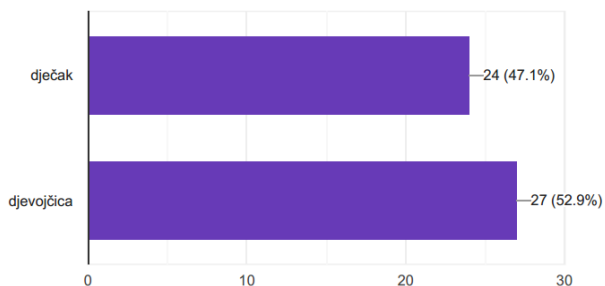
- c) Genitalije počínju stvarati spolne hormone (spermu ili jajašca) tako da u odrasloj dobi možemo imati djecu.
- d) Naše ponašanje i postupci će se promijeniti, željet ćemo odlučivati o stvarima koje nas se tiču, imat ćemo iznimne misli.
- e) Ne znam, ne mogu odgovoriti

Příloha 2

Výsledky testu v originále v chorvatském jazyku

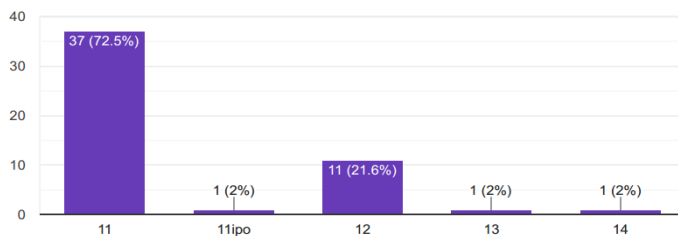
Ja sam:

51 responses

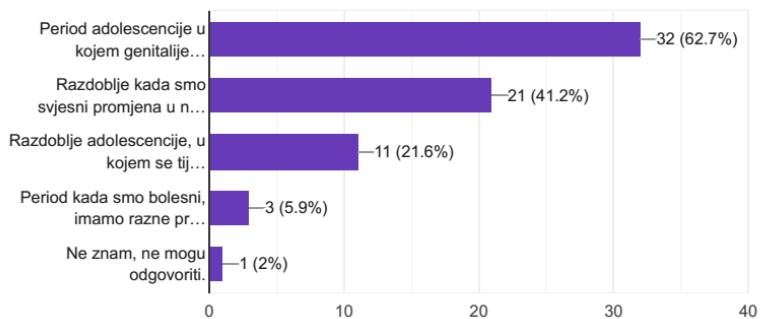
Ja imam (upišite): godina.

51 responses

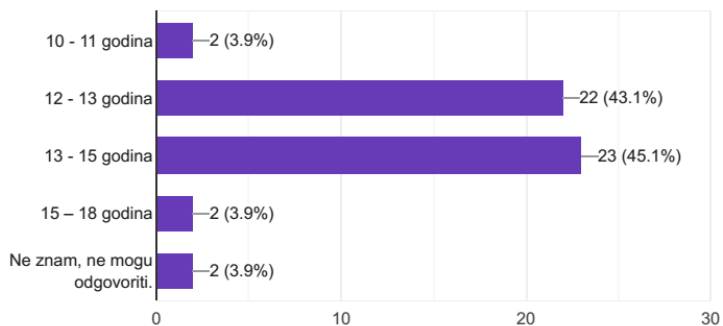
1. ŠTO ZNATE O PUBERTETU? PUBERTET JE:

51 responses

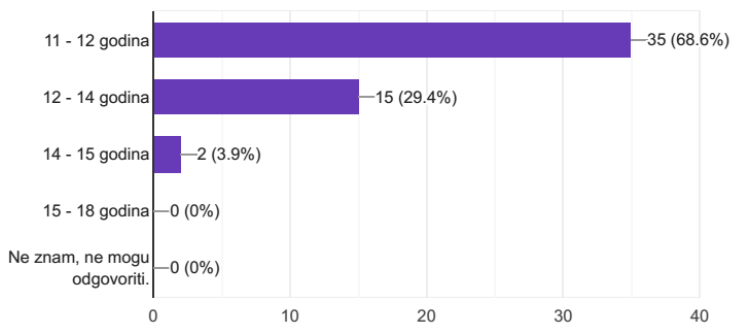
2. Kod dečki pubertet počínje otprilike u dobi od:

51 responses

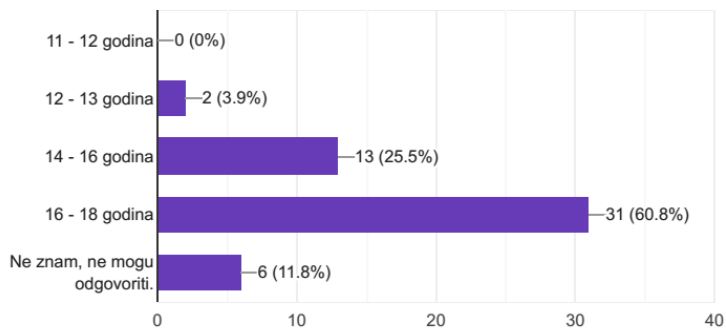
3. Kod djevojaka pubertet počínje otprilike u dobi od:

51 responses

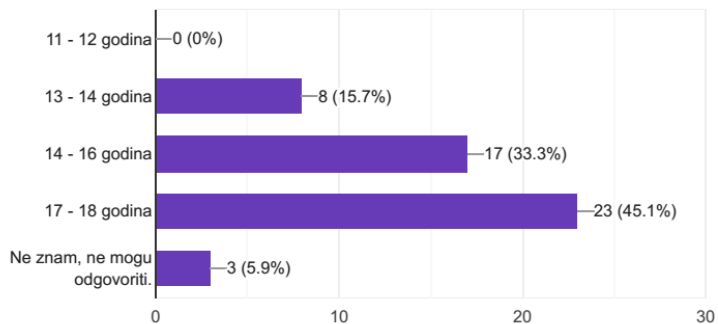
4. Pubertet kod dečki završava otprilike u dobi od:

51 responses

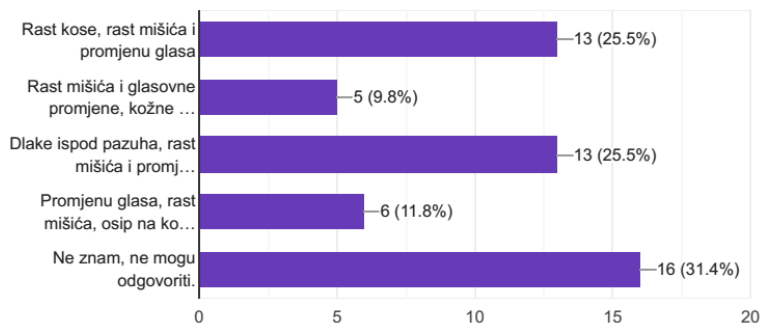
5. Kod djevojaka pubertet završava otprilike u dobi od:

51 responses

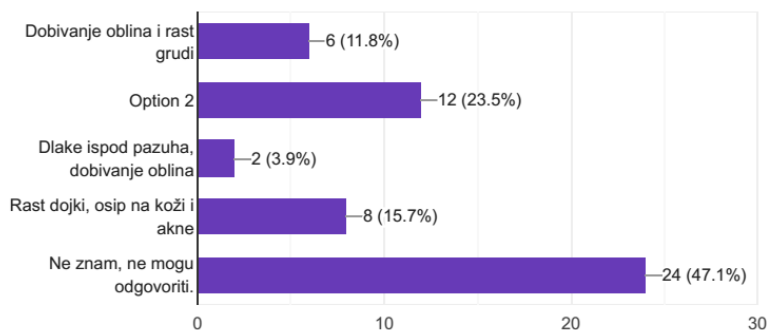
6. Promjene na tijelu (njegovim fizičkim karakteristikama) u adolescenciji kod dečki ne uključuju:

51 responses

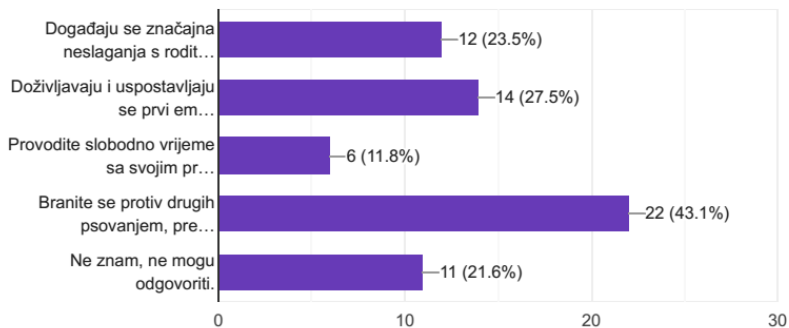
7. Promjene na tijelu (njegovim fizičkim karakteristikama) u adolescenciji kod djevojaka ne uključuju:

51 responses

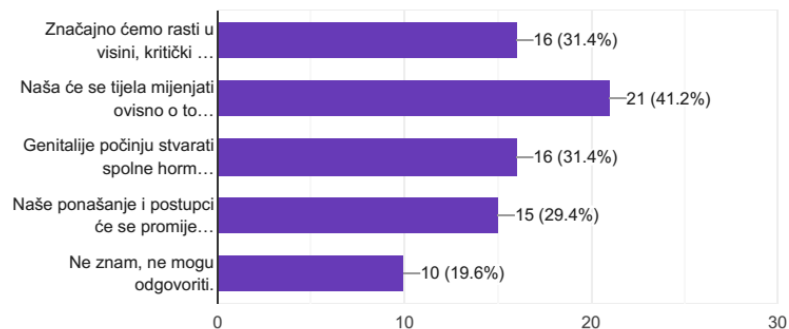
8. U adolescenci dečki i djevojke imaju iskustva s promjenama koje se očituju u ponašanju - primjerice, ponašanju (označite primjer koji nije istinit):

51 responses

9. Značaj puberteta za svaku osobu je u tome što:

51 responses

*doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
miluse.raskova@upol.cz*

*Mgr. Michaela Bartošová
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
michaela.bartosova01@upol.cz*